

Natsume Sōseki

Noorsand

Jaapani keelest tõlkinud Maarja Jaanits

SA Kultuurileht

Tõlge on valminud Eesti Kirjanike Liidu tõlkijate sektsiooni noorte tõlkijate koolitusprogrammi raames.

Tõlgitud väljaandest:

夏目漱石

坊ちゃん

Tōkyō, Sinchōbunko, 2009

Toimetanud Alari Allik ja Triinu Tamm

Korrektuuri lugenud Tiina Randus

Kujundanud Maris Kaskmann

© Tõlge ja saatesõna. Maarja Jaanits ja Loomingu Raamatukogu, 2022

© Kaanefoto. Vikipeedia. Ogawa Kazumasa, 1912

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Ilona Martson, Mati Sirkel, Marek Tamm, Udo Uibo, Vaapo Vaher

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-616-99-4 (trükis)

ISBN 978-9916-713-00-6 (epub)

1

Vanemailt päritud tormakas loomus on mulle lapsest peale üksnes häda kaela toonud. Algkooliajal juhtus, et hüppasin koolimaja teiselt korruselt alla ja pidin terve nädala nihestatud puusa ravima. Võite ehk küsida, mis küll pani mind sellist rumalust tegema? Erilist põhjust seal polnudki. Olin just oma pea uue hoone teise korruse aknast välja pistnud, kui üks klassivend nalja pärast norima hakkas: „Ole nii kõva mees, kui tahad, sealt sa juba alla ei hüppa! Nannipunn, nannipunn!“ – nii ma robinal alla kargasingi. Kooliteener tassis mu seljas koju ja isa tegi mind nähes suured silmad: „Sellist inimeselooma pole enne nähtud, kes heast peast teiselt korruselt alla kargab, endal pärast puus puha puru“, aga mina lubasin, et järgmine kord hüppan juba nii, et kriimugi ei saa!

Siis sain sugulaselt kingituseks lääne päritolu liigendnoa ja kui ma seda sõpradele näitasin ning haljal teral päikeses uhkelt särada lasin, ütles üks: „Läigib, jah, ilusasti, aga mis ta tühi ka lõikab!“ – „Pole asja, mida see ei lõikaks, ütle aga, kohe näitan ette,“ võtsin mina väljakutse vastu. „No näita siis, kuidas see su sõrme võtab,“ nõudis küsija, mispeale mina kuulutasin: „Mis see üks näpp ka ära ei ole!“ ning lõikasin risti-pidi parema käe pöidla selga. Õnneks oli nuga väike ja luu kõva, tänu sellele on pöial mul tänaseni käe küljes. Arm ei kao aga elu lõpuni.

Üle meie õue paarkümmend sammu ida ja siis lõuna poole minnes jõudis kitsukesse köögiviljaaeda, mille keskel seisis üksik kastan. See puu oli mulle armsam kui omaenda elu. Viljade valmimise aegu lipsasin hommikuti kohe, kui silmad lahti sain, tagauksest välja ja korjasin puu alt kokku kõik vahepeal maha varisenud pruunid kerakesed, et neid hiljem koolis süüa. Lääne poolt küljest piirnes meie köögivilja-aed Yamashiroya pandimaja hooviga ja pandimajapidajal oli Kantarō-nimeline poeg, umbes kolmteist-neliteist aastat vana. Too oli muidugi paras nannipunn, aga käis sellegipoolest üle bambustara kastanivargil. Ühel õhtupoolikul peitsin end lõõtsukse varju ja tabasin ta viimaks teolt. Nähes, et põgenemistee on ära lõigatud, tormas ta mulle täie hooga

otse peale. Ta oli nannipunn küll, aga minust mõni aasta vanem ja jõust tal puudu ei tulnud. Kantarō surus oma lapiku peaga mulle kõigest jõust vastu rindu, pea sattus aga kimono hõlma vahele ja sealt edasi otse varrukasse. Seepeale katsusin mina kätt vabaks saada ja hakkasin sihitult edasi-tagasi vehkima, nii et käisesse kinni jäänud Kantarō pea samuti kaasa kõlkus. Taolise piinarikka kohtlemise peale lõi tema viimases hädas mulle hambad käsivarde kinni. See tegi põrguvalu ja ma surusin Kantarō vastu tara, panin talle jala taha ning tõukasin ta endast eemale. Yamashiroya pandimaja hoov oli meie köögiviljaaiast ligi kaks meetrit madalamal. Kantarō lendas mu kimono varrukat kaasa rebides kākaskaela ja maandus valju kõõksatusega pandimaja õuele. Viimaks ometi pääses mu käsi vabalt liikuma. Ema käis veel samal õhtul Yamashiroyas vabandust palumas ning tõi käise ka tagasi.

Peale selle sattusin veel kõiksugu pahandustesse. Üks kord hävitasime puusepa Kanekō ja kalapoe Kakuga terve Mosaku porgandimaa. Osaliselt tärganud taimedega peenrad olid kaetud õlgedega ning meie harjutasime seal pool päeva suure õhinaga sumomaadlust, mille käigus tallasime muidugi puruks ka kõik noored porgandivarred. Teine kord tuli mul vastust anda Furukawa riisipõllul kinni topitud kaevutoru asjus. Kaevutorul oli jämedast bambusest prunt, sikutasin selle ajaviiteks eest, kuid augustägavusest hakkas välja purskama vett, mis oli mõeldud riisipõldude niisutamiseks. Tollal ma aga ei teadnud, mis toru see selline on – toppisin selle tihedalt kive ja oksarisu täis, kuni vee jälle ilusti pidama sain, siis läksin südamerahus koju nagu õige mees kunagi ning jõudsin laudagi istuda, kui äkki tormas röökides kohale vihast punane Furukawa. Küllap päädis asi toona kahjutasu maksmisega.

Isa ei hellitanud mind küünevõrdki. Ema eelistas kõiges mu vanemat venda. Too oli hästi heleda jumega ja talle meeldis naiserolle mängivate näitlejate maneere matkida. Mind nähes ütles isa ikka, et sellest lapsest head nahka ei saa. „Kõike lahendab toore jõuga, kuhu ta nii küll jõuab,“ muretses ema. Selge see, et head nahka minust ei saa. Näete isegi, et ma omadega kuhugi jõudnud pole. Ema mure ei olnud asjata. Hea veel, et vangi pole pandud.

Ema haiguse ajal, mõned päevad enne tema surma, juhtusin köögis kukerpalle tehes külje valusasti vastu pliidinurka ära lööma. Selle peale kurjustas ema südametäiega: „Et ma enam su varjugi ei näeks!“, mispärast läksin mõneks päevaks sugulaste juurde pakku. Kuid juba

toodigi mulle teade ema surmast. Ma polnud osanud arvata, et see nii lähedal on. Koduteel mõtlesin, et oleks ma ometi haiguse tõsidusest teadnud, võinuksin natukenegi kuulekam olla. Kui kohale jõudsin, hakkas vend otsekohe mind süüdistama, et olen vanematele ainult õnnetuseks kaelas ja emagi ajasin enneaegu hauda! Kuid mina kahetsesin juba niigi hirmsat moodi ja nõnda lajatasin vennale südametäiega vastu kõrvu ning sain kõvasti pragada.

Edaspidi elasime isa ja vennaga kolmekesi. Isa ütles iga kord, kui ma ta silma alla ilmusin, justkui harjumusest: „Ei sinust asja saa, ei saa.“ Mida ta sellega õieti mõtles, on siiani arusaamatu. Imelik paps oli mul. Vend ütles, et tema tahab saada ärimeheks või midagi sinnakanti, ja õppis seepärast hoolega inglise keelt. Loomult oli ta naiselikul moel salakaval ja omavahel me ei klappinud. Vähemalt kord iga kümne päeva tagant läksime ikka kaklema. Üks päev, kui me *shōgi*¹ mängisime, nägi ta mu põgenemistee ära, käis oma nupu ette nagu viimane argpüks ja siis parastas minu kimbatust. Mul kihvatas nii, et virutasin peos olnud vankri talle otse keset otsmikku. Laubale jäi haav, millest immitses isegi pisut verd. Vend kaebas isale ära. Too lubas mu pärandusest ilma jätta.

Mõtlesin, et mis parata, eks tuleb leppida pärijate ringist väljajäämisega, kuid üle kümne aasta meie juures teenijaks olnud Kiyonuttis ja palus mu eest, kuni papsi viha järele andis. Isa ma sealjuures eriti ei peljanudki. Mul oli pigem kahju tolele Kiyonimelisele teenijale nõnda palju tüli teha. Sünnipära oli tal noobel, kuid Tokugawa šogunaadi lagunedes² ta laostus ja pidi teenijaks minema. Tolleks hetkeks oli ta juba aastates memm. Mind ta hoidis millegipärast väga. Imelik küll. Isegi mu lihasele emal sai kolm päeva enne surma minust lõplikult kõrini, mu oma isa ei teadnud, mida minuga peale hakata, ning naabruskonnas oli mul löömavenna ja huligaani kuulsus – sellist poissi pidas tema kalliks! Olin juba rahu teinud sellega, et ma lihtsalt ei meeldigi inimestele, ja pidasin täiesti tavaliseks, et minust ei tehtud rohkem välja kui puutükist, ning nii tundus hoopis Kiyo osutatav lahkus mulle imelik. Vahel, kui olime köögis omavahel, kiitis Kiyo mind: „Küll teie

1 *Shōgi* ehk Jaapani male jagab malega ühist eellast ja on selle üks variante. – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

2 Tokugawa šogunaadi ajal kuulus sõjalise diktaatori ehk šoguni pärilik positsioon Tokugawa perekonnale, seda perioodi Jaapani ajaloos nimetatakse Tokugawa ehk Edo ajastuks (1603–1867).

olete hea ausa ja sirgjoonelise loomuga.“ Mina aga ei saanud hästi aru, mida ta sellega öelda tahtis. Mõtlesin, et kui ma tõepoolest hea loomuga oleks, siis oleksid ju ka teised inimesed, mitte Kiyo üksi, minu vastu pisutki lahkemad. Nii kohmasin Kiyo jutu peale alati, et meelitamine mulle ei meeldi. Memm aga ütles: „Just see näitabki, kui hea loomuga te olete,“ ning vaatas mind õndsas ilmel. Nagu uhkustaks omaenda kätetööga. See tekitas kuidagi ebamugava tunde.

Ema surma järel muutus Kiyo minu vastu üha lahkemaks. Vahel imestasin oma lapsesüdames ta hoolitsuse üle ja suhtusin sellesse ebalevalt. Pidasin seda tüütuks, pigem tahtsin, et mind rahule jäetaks. Tema hoolitsus valmistas mulle piinlikkust. Kiyo ei lasknud end sellest häirida. Mõnikord ostis ta oma kasina teenistuse eest mulle komme, *kintsuba*³-koogikesi ja *kōbaiyaki*⁴-küpsiseid. Külmade ööde tarbeks oli ta salakesi tatrajahu varunud ning õhtuti ilmus mu aseme veerde soe tatrajook. Vahel ostis ta mulle isegi savipotikeses *udon*⁵. Tema lahkus ei piirdunud toiduga. Sain temalt ka sokke, pliiatseid, kaustikuid. Üks kord, see juhtus küll jupp aega hiljem, laenas ta mulle tervelt kolm jeeni. Ilma et oleksin palunud. Kiyo tuli ise minu tuppa, ütles, et teil on ju raske niimoodi ilma taskurahata, säh, võtke ja kulutage. Esiti ma muidugi keeldusin, et pole vaja, aga tema käis hoolega peale, kuni lõpuks võtsingi raha laenuna vastu. Tegelikult oli mul muidugi hirmus hea meel. Panin need kolm jeeni hoolikalt klõpsuga kukrusse ja kukru omakorda põue, aga käimlasse minnes pudenes see sealt supsti otse alla auku. Arvasin juba, et olengi kukrust ilma, aga kui ma vastutahtsi jälle välja ilmusin ja juhtunu Kiyole ära rääkisin, võttis ta sedamaid bambusridva ning lubas kukru välja õngitseda. Ei läinudki kaua, kui kuulsin kaevu äärest valju solinat, läksin asja uurima ja nägin, kuidas Kiyo uhas paelapidi bambusridva külge haakinud kukrut veega. Järgmiseks tegi ta kukrusuu lahti ja võttis ühe rahatähe välja, et seda lähemalt vaadata – pruunika tooni omandanud kupüüri kiri oli kohati üsna tuhmunud. Kiyo kuivatas rahatähed söepanni kohal ära ning ulatas mulle: „Näe, nüüd käivad jälle.“ Mina aga vedasin ninaga, et need ju haisevad. Kiyo küsis rahatähed uuesti enda kätte ja lubas

3 Magus oamoosiga täidetud koogike.

4 Tōkyō Asakusa piirkonnale iseloomulik magus seesamiseemnetega nisuküpsis.

5 Jämedate *udon*-nuudlite, maitsestatud leeme ja erinevate lisanditega soe talvehooaja roog, mida valmistatakse ja serveeritakse savipotikeses.

minna ära vahetama. Ei tea, kuidas või keda ta nendega tüssas, aga tagasi tõi ta kolm jeeni hõbedas. Seda, millele need kolm jeeni kulusid, ma enam ei mäleta. Ütlesin küll, et hiljem maksan kõik kindlasti tagasi, aga tegemata see jäigi. Nüüd, kus ma võla hea meelega kas või kümnekordselt tasuksin, pole see enam võimalik.

Kui Kiyō mulle midagi andis, toimus see kindlasti siis, kui venda ega isa polnud nägemas. Kuid vargsi üksnes enesele head ja paremat ahnitseda oli minu jaoks üks vastumeelsemaid asju üldse. Olgugi mu läbisaamine vennaga vilets, ikka ei meeldinud mulle tema eest salaja Kiyōlt maiustusi ja värvipliitseid saada. Kord küsisin: „Miks sa ainult mulle annad, vennale aga mitte?“ Kiyō vastas, justkui see oleks iseenesest mõistetav: „Vennale ostab neid asju isa, pole vaja muretseda.“ Minu meelest polnud see isa suhtes aus. Jah, ta oli põikpäine mees, aga mitte selline, kes oma lastel niimoodi vahet teinuks. Kiyōle võis see muidugi lihtsalt nii tunduda. Oli ta ju minusse nii väga kiindunud. Nooblist päritolust hoolimata oli ta siiski kõigest üks hariduseta vana naine. Kusjuures see polnud veel kõik. On suisa kõhedust tekitav, millist mõju võib avaldada vankumatu poolehoid. Kiyō oli nimelt endale pähe võtnud, et minule lootes jõuab temagi tulevikus heale järjele. Imelikul kombel oli ta veendunud, et mu õpihimulisest vennast pole ta kahvatu jume tõttu mingit tolku. Nii oli memm juba kord otsustanud ja igasugune katse tema meelt muuta olnuks asjatu. Ta uskus kaljukindlalt, et tema lemmikust saab tulevikus tähtis inimene ning et sellel, kes talle ei meeldi, läheb elus kahtlemata halvasti. Mul endal polnud vähimatki aimu, mida ma suureks saades võiksin tegema hakata. Kiyō aga korruptas, et küll näete, küll näete, ja nii hakkasin ka ise uskuma, et ehk saabki minust mõni tähtis isik. Nüüd tagasi vaadates on see muidugi totrus. Küsisin kord Kiyōlt prooviks, et kes minust siis saada võiks. Paistis, et õiget ettekujutust polnud temalgi. Ütles lihtsalt: „Kindlasti keegi selline, kes laseb end rikkaga ringi sõidutada ja ehitab uhke eeskojaga maja.“

Veel kavatses Kiyō siis, kui mul juba maja on ja ma oma elu peal olen, minuga koos elama hakata. Mitmeid kordi palus ta, et katsuge teie, noorsand, mind ka ikka kuidagi enda juurde võtta! Nii hakkasin isegi uskuma, nagu võiks minust tõesti majaomanik saada, ja vähim, mida teha sain, oli lubada, et jah, kindlasti võtan! Kusjuures kujutlusvõime oli sel naisterahval tõepoolest imetlusväärne: „Kumb linnaosa teile

rohkem meeldiks, Kōjimachi või Asabu? Aeda paneksite kiige, ühest lääne stiilis toast oleks küll,“ ja nii edasi, tegi ta muudkui omatahtsi plaane. Mingit soovi maja omada mul toona küll polnud. Nii lääne kui ka Jaapani stiilis majad tundusid mulle ühtmoodi tarbetud ja Kiyole ütlesin alati, et säärasest värgist ma ei hooli. Tema kukkus muidugi kohe kiitma: „Teie lepite alati nii vähesega, küll teil on puhas süda!“ Kiyo kiitis mind alati, mis ma ka ei öelnud.

Nii me siis elasime pärast ema surma oma pool tosinat aastat. Isa käest sain pragada. Vennaga kaklesin. Kiyolt sain maiustusi, vahel kiita. Ei osanud ma midagi rohkemat tahta. Arvasin, et kõigil lastel on selline elu. Vaid Kiyo korrutas mulle igal võimalusel, et oh te vaeseke, oh te õnnetuke, ja seetõttu mõtlesin, et ehk ma siis olengi vaeseke ja õnnetuke. Muud muret mul polnud. Üksnes see, et isa taskuraha ei andnud, valmistas meelehärmi.

Kui saabus kuues uusaasta pärast ema surma, viis rabandus ka isa elavate kirjast. Sama aasta aprillis lõpetasin mina põhikooli. Vend aga juunis kaubanduskooli. Tööle sai ta ühe ettevõtte Kyūshū harusse ja pidi seega sinna elama minema. Minul oli jällegi vaja Tōkyōs oma õpinguid jätkata. Ärasõidust teatades ütles vend ühtlasi, et kavatseb päranduseks saadud maja ja muu vara maha müüa. Vastasin, et tehku, nagu tahab. Venna kaela peale jääda ma niikuinii ei soovinud. Isegi kui ta oleks olnud valmis mind enda hoolde võtma, läinuks asi ikka nõnda, et mina kisun tüli ja tema vastab samaga. Sellise hädapärase eestkostega leppimine tähendanuks, et oleksin nõus venda ka päriselt endast ülemaks tunnistama. Mina olin aga pigem valmis enesel kas või piima laialivedamisega hinge sees hoidma. Järgmiseks kutsuski vend vanakraamikaupmehe ning andis kõik meie asjad sandikopikate eest ära. Maja ja krundi müüs aga tuttavate vahendusel ühele jõukale mehele. Paistis, et sealt sai ta päris kopsaka summa, aga kui palju täpselt, pole aimugi. Olin edasiste võimaluste selgumist oodates juba kuu varem Kanda linnaosas Ogawamachi piirkonnas kostikoha leidnud. Kiyo kahetses hirmsasti, et tema viimase kümne aasta elupaik võõraste inimeste kätte läks, aga mis teha – polnud see ju tema maja. „Kui teie ainult natukene vanem oleksite, siis saaksite majapidamise üle võtta,“ korrutas ta ühtelugu. Majapidamise ülevõtmine vanuse taha nüüd küll ei jäänud. Memm ei taibanud neist asjust midagi ja uskus, et mõne aasta pärast oleksin võinud venna maja heast peast enese omaks kuulutada.